

SEMIR REBRONJA

Islamski pedagoški fakultet, Univerzitet u Zenici

KNJIŽEVNE I KULTURNO-HISTORIJSKE OSOBNOSTI DIVANA HASANA BOŠNJAKA

Sažetak

Hasan ibn Muṣṭafā al-Būsnawī al-Madanī, Hasan Bošnjak je plodonosan pjesnik skraja 18. i prve polovine 19. stoljeća. Više od tri stotine pjesama koje se nalaze u njegovom Divanu čine ga jednim od najplodonosnijih bošnjačkih pjesnika na arapskom jeziku.

Hasan Bošnjak je tretirao različite teme, pjesničke forme i žanrove u Divanu. Pored umjetničkog senzibiliteta, pjesme Hasana Bošnjaka predstavljaju pravu riznicu za izučavanje historije i kulture, posebno Medine, ali i čitavog Hidžaza.

Cilj ovog rada je predstaviti Divan Hasana Bošnjaka, koji do sada nije razmatran u cjelini u Bosni i Hercegovini, te baciti svjetlo na autora i njegov književni opus na arapskom jeziku.

Cljučne riječi: orijentalno-islamska književnost, arapska književnost, divan, islamska tradicija, historija Medine.

O životu i djelu Hasana Bošnjaka

Hasan ibn Muṣṭafā al-Būsnawī al-Madanī, Hasan Bošnjak¹ rođen je u Medini u posljednjoj deceniji 12. stoljeća po Hidžri i djelovao je u prvoj polovini 13. stoljeća (kraj 18. i prva polovina 19. stoljeća). Neki navode da je rođen 1190/1776. godine,² ali ne iznose nikakve druge podatke o njegovom životu. Prema drugim izvorima, rođen je 1198. godine, a umro 1287. godine,³ ali se ne možemo saglasiti s tim. Njegovi tarihi ukazuju da je rođen ranije. Što se tiče godine smrti Hasana Bošnjaka, možemo pretpostaviti da je umro polovinom 13. hidžretskog stoljeća. Analizom Divana dolazimo do zaključka da je Bošnjak pisao tarihe u različitim periodima života od oko 1215/1800. do 1247/1831., oko 30 godina. Nakon 1247. nema tariha, te pretpostavljamo

1 U ovom radu navodit ćemo arapska imena i termine u ZDMG prilikom prvog spominjanja.

2 Nepoznat autor, *Tarāğum a' yān al-Madīna al-Munawwara*, Ğidda: Dār al-šurūq 1984., str. 121.

3 Muḥammad al-'īd al-Ḥaṭrāwī, *al-Ta'rīḥ al-ši'rī 'ind al-šā'ir al-madanī Ḥasan Muṣṭafā al-Būsnawī*; vidi: http://www.taibanet.com/uploaded/3_1252683497.rar

da je autor umro te ili godinu-dvije nakon ove. Također, prilikom sakupljanja Divana uz ime šejhu-l-islama Ahmeda Arifa Hikmeta (Aḥmad ‘Ārif Ḥikmet) se ne navodi sintagma „Allah mu se smilovao“, a godina njegove smrti je 1859. godine. Na osnovu analize tariha i spomenutih izvora možemo pretpostaviti da je Hasan Bošnjak živio u periodu od oko 1190. do oko 1247., odnosno od 1776. do oko 1831. godine.

Pjesnik je posvetio dvije kaside pohvali stanovnika Bosne. Jednu od njih prepisao je i preveo Handžić, a u drugoj kasidi pjesnik kaže:

روحي الفداء لاهل البوسنة الحسنه حيث الجميل بعين يتجلى حسنه
هم اهل الدين محياه الوسيم متى تلحظه قلت سنه يا حبهاه سنه⁴

Moju dušu žrtvujem za ljude u lijepoj Bosni

Gdje se ljepota u očima očitava.

Oni su nasljednici vjere, blistavih lica

Kad ih ugledaš vrhunac ljepote vidiš.

Jedna pjesma je panegirik „nekim uglednicima, jednom čovjeku iz Beograda.“⁵ U jednom tarihu pjesnik govori o hadžiji Mustafi, koji je došao na hadž iz Beograda 1243/ 1828:

من بلغراد فاضل	جاء للخير مسرعا
وحوى كل ما به	من مراد له دعا
مصطفى نال سعده	حين زار المشفعا

Iz Beograda je plemeniti

Došao i dobru pohitio.

I uspio je dobiti sve ono,

Sve ono što je želio i molio.

Mustafa sreću nađe

Kad šefatčiju⁶ obiđe.

Kroz ove stihove pjesnik izražava snažnu ljubav i divljenje prema postojbini. Iako je rođen u Medini čuva vezu u svojoj poeziji, ali i u komunikaciji s ljudima iz Bosne i okoline.

Mehmed Handžić je kod nas prvi pisao o Hasanu Bošnjaku i njegovom sinu Muhammedu Eminu u djelu *al-Ġawhar al-asnā*, a više podataka je naveo u svome djelu *Književni rad bosansko-hercegovačkih Muslimana*. Handžić navodi u biografiji Hasana Bošnjaka da je bio veliki učenjak Hadisa. Hasan Bošnjak je, ističe Handžić, bio „dosta obilan pjesnik na arapskom jeziku.“⁷

4 Divan Hasana Bošnjaka (u nastavku DHB), Biblioteka Islamskog univerziteta u Medini, br. F 3-8737, fol. 91b do 233a, str.188 .

5 Vidi: DHB, str. 74.

6 Aludirajući na Poslanika, a.s.

7 Mehmed Handžić, “Književni rad mostarsko-hercegovačkih Muslimana”, *Teme iz književne historije*. Sarajevo: Ogladalo, 1999., str 388.

Handžić u navedenom djelu spominje, pored pjesama, i *druge sastave* (ḥuṭab), te smo uspjeli pronaći, uz Divan, i drugu zbirku tekstova pod nazivom *Ḥuṭab taṣlīm mahr wa ḡawābihā*, gdje je autor pisao sastave i pjesme o vjeridbi, bračnom daru, ali i hutbe, koje je pisao na zamolbu nekih od medinskih imama. Veliki broj sastava iz ovog djela nalazi se i u Divanu. Podaci ukazuju da je autor bio i hatib Poslanikove džamije,⁸ a Divan indirektno na ovo ukazuje, jer često spominje da je učio Kur'an „u mihrabu, između Poslanikovog mezara i minbere“, a kasnije ćemo spomenuti i stihove koji o tome govore. Brojni tarihi, hutbe, pjesme i sastavi, pisani po željama drugih, ukazuju da je bio veoma cijenjen pjesnik i govornik.

Pored Handžića, Hasana Bošnjaka spominje i Hazim Šabanović u djelu *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, te ističe da je on jedan od rijetkih autora koji su pisali poeziju na arapskom jeziku.⁹

Također u *Prilozima za orijentalnu filologiju* objavili su rad Dželila Babović i Berin Bajrić pod nazivom *Poetizacija islamske tradicije u kasidama Hasana Bošnjaka*, (66:153-178), u kome je obrađeno osam kasida iz rukopisne zbirke biblioteke Sulejmanija u Istanbulu gdje je pohranjen kodeks u kojem je sadržano sedam kasida, a u Nacionalnoj biblioteci u Ankari nalazi se rukopisni kodeks s kasidom o Aliji,¹⁰ što je jedino bilo poznato od njegovih djela.

Jedan tarih je preveo i objavio, uz rad o tome, istraživač i bibliotekar Gazi Husrev-begove biblioteke hafiz Haso Popara u *Preporodu* pod naslovom *Tragom tariha Hasana Bošnjaka povodom podizanja turbeta ocu Allahova Poslanika u Medini 1246/ 1830. godine*.

O rukopisu Divana

Prijepis Divana Hasana Bošnjaka pronašli smo u biblioteci Islamskog univerziteta u Medini u kodeksu pod brojem F 3-8737 od broja fol. 91-b do 233-a. Numeracija u Divanu je originalna. Prijepis je uradio Ća'far ibn Ḥusayn 1300./1882. godine i ima 120 listova. Divan sadrži 308 pjesama različite dužine, od dva do nekoliko stotina stihova.

Divan je sabran nakon smrti autora, jer je njegov sin, uz ime autora pisao *Allah mu se smilovao*, a i na zaglavlju jedne kaside oslovljava ga – *oče moj*. Inače Handžić tvrdi da je Muhammed Emin sakupio Divan. Na zaglavlju

8 Muḥammad al-ʿIḍ al-Ḥaṭrāwī, *al-Taʿrīḥ al-šīʿrī ʿind al-šāʿir al-madanī Ḥasan Muṣṭafā al-Būsnawī*; vidi: http://www.taibanet.com/uploaded/3_1252683497.rar

9 Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Sarajevo, 1973., str. 652-653.

10 Dželila Babović i Berin Bajrić, „Poetizacija islamske tradicije u kasidama Hasana Bošnjaka“, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, Sarajevo, 66/2016., str. 155.

svake pjesme on spominje temu koja je u pjesmi opjevana. Na marginama Divana povremeno govori o temama pjesama, gramatičkim pojašnjenjima i sl.

Estetske i formalne osobnosti pjesama

Kasida, kao najzastupljenija forma klasične arapske pjesme, je prirodno našla mjesto i u Divanu Hasana Bošnjaka. U brojnim kasidama autor je ispjevavao pjesme u čast Allahovog poslanika Muhammeda, a.s., historijskih ličnosti, ashaba, Poslanikove porodice, zatim o njegovim savremenikima, kao što su bili šejh-l-islam,¹¹ neki muftije, kadije, učenjaci, vojskovođe i uglednici. U nekoliko kasida govorio je i o velikim blagdanima, Bajramima, ramazanu. S obzirom na to da je autor živio u prvoj polovini 19. stoljeća i bio sudionik burnih dešavanja saudijske pobune protiv Osmanskog Carstva, u Divanu ima i nekoliko kasida o tim događajima i ličnostima, kao što je bio Tusun Ahmedpaša, ali o tome će biti više riječi kasnije.

U klasičnoj kasidi najbitniji dio je bio uvod, a „ono što pjesnik kaže u uvodu privlači pažnju i prvo je što dolazi do recipijenata.“¹² Autor najčešće „otvara“ svoje kaside tako što već u prvom stihu (husn al-ibtidā‘) navodi ime onoga kome je kasida namijenjena¹³ ili navodi ono o čemu će da pjeva. Njegove kaside, kao i sve klasične kaside uopće, karakteriše više motiva i tema o kojima pjesnik pjeva, a često se spominju bitne teme koje će se opjevati na početku ali i na kraju kaside.

U kasidi o danu Mevluda, koju navodimo kao primjer iz Divana, autor hvali Ahmeda Arifa Hikmeta, ali i čestita Mevlud, kao „mjesec sigurnosti, i za pustinju i za grad.“ U prvom stihu kao i u prvom dijelu kaside govori o Mevludu i mjesecu Mevluda:

عيد جديد المطارف¹⁴

بدا وابدی اللطائف

Došao je i pokazao ljepote

Svileni blagdan novi.

U ovoj kasidi jasno se očitava trodijelna struktura klasične kaside. U prvom dijelu kaside pjesnik govori o mjesecu Mevluda, rođenju Allahovog Poslanika, a.s., uz epitete tog blagdana u orijentalno-islamskoj tradiciji. U prvom dijelu kaside pjesnik ne navodi taj blagdan eksplicitno, nego se to spominje samo u jedino u posljednjem stihu. U uvodnom dijelu kaside aludira se

11 Prilikom navođenja imena i termina ustaljenih u bosanskome jeziku koristit ćemo fonetsku transkripciju.

12 Dželila Babović i Berin Bajrić, „Poetizacija islamske tradicije u kasidama Hasana Bošnjaka“ str. 155.

13 Ibid.

14 DHB, str. 102

na rođenje Allahovog Poslanika, a.s., kroz poslovične epite te kao što je *mjesec sigurnosti, proljeće rođenja, dan radosti i raspoloženja*, i slično. Radost i uzbuđenje je u kasidi očigledno, a u stihovima kaže:

من كل وجه وسالف
كالطبي والغصن عاط
منه السرور وعاطف¹⁵

Naše radosti se vide

Na svim licima i usnama.

Kao gazela što u grančicama

Povećava radost i raspoloženje.

U drugom dijelu kaside autor iznosi pohvale Allahovom Poslaniku:

طه الذي بثناء
برؤف رحيم
عليه تتلى المصاحف
بسائر الخلق رائف¹⁶

I Tahi kojem se pohvale

Daju učenjem Mushafa.

Milostiv i samilostan

Milost pruža svim stvorenjima.

Veoma često pjesnik koristi u tradiciji poznato Poslanikovo ime Taha (Ṭāhā), zatim koristi i ime Mustafa, Vjerovjesnik, Voljeni i sl. U svim panegiricima koristi epite Hvaljenog, uglavnom, poznate u ajetima Kur'ana, Hadisu ili historiji. U spomenutom primjeru koristi kur'ansku sintagmu روف رحيم u suri al-Tawba, u kojoj se opisuje Poslanik:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ

*Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da Pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv.*¹⁷

Panegirici Hasana Bošnjaka su, pored Poslanika, tretirali brojne ličnosti, ashabe, Poslanikovu porodicu, osmanske uglednike, učenjake i dr. Primijetno je dominantno interesovanje za moralna svojstva ličnosti, a ne za fizička.

Klasični arapski književni kritičari smatrali su da se panegirik postiže isključivo kroz isticanje izuzetnih moralnih svojstava, a ne onih, kako to navodi Qudāma ibn Ğa'far, koja su svojstvena svim ljudima. On navodi da se panegirik postiže kroz isticanje četiri svojstva, a to su; um, hrabrost, pravednost i čednost, zaključivši: „Onaj ko hvali čovjeka kroz ova svojstva, taj je postupio ispravno, a ko ističe ostala svojstva, taj je pogriješio.“¹⁸ On smatra da se u sklopu ovih svojstava mogu nalaziti i neka druga moralna svojstva, kao naprimjer da pjesnik pjeva o svojstvu darežljivosti, jer je to jedan od elemenata pravednosti.

15 Ibid.

16 DHB, str. 102.

17 Kur'an, 9/123

18 Abū al-Faraġ Qudāma ibn Ğa'far, *Naqd al-ši'r*, Istanbul, 1302.

Za razliku od Kudame, Ibn Rašiq¹⁹ ipak ne smatra da je pjesnik, koji ističe neka druga svojstva osim ova četiri pogriješio, ali se slaže sa Kudamom da ta četiri svojstva zauzimaju značajnu ulogu, smatrajući da su to najvažnija svojstva i ističe: „Ali, ako bih tim svojstvima dodao neka druga, moralna ili fizička; poput ljepote, raskoši, komoditeta, morala, ugodnog života, brojnosti potomstva, to bi bilo dobro. Kudame je sve to odbacio. Takav stav nije ispravan, ono što je mogao ustvrditi jeste da je isticanje moralnih osobina bolje i vrjednije, ali negiranje svih drugih osobina, mislim, da neće prihvatiti niko drugi.“²⁰

Na kraju kaside autor iznosi posvetu tadašnjem medinskom kadiji i učenjaku Ahmedu Arifu:

تهن احمد عارف²¹

بمولد الهادي نورا

U svjetlu rođenja upućivača

Čestita Ahmed Arif.

Ovo je samo jedna od brojnih kasida u kojoj pjesnik pokazuje svoje poetsko umijeće i stil.

U orijentalno-islamskoj književnosti u klasičnom periodu autor nije bio centralna ličnost. I u evropskoj, kao i orijentalno-islamskoj književnosti, uloga autora nije bila prvorazredna. Ideja autorstva kao „tvorca književnog djela i utemeljitelja njegovog značenja“ u evropskom književnoteorijskom mišljenju postala je od prvorazrednog značaja tek krajem XVIII stoljeća.²² Jedan od novih žanrova u arapskoj književnosti je i *tahmīs*. Govoreći o žanru *tahmisa* i njemu sličnih žanrova, a koji su česti u Divanu, E. Duraković kaže: „...model ilustrativne citatnosti razvijan toliko da su u svoje pjesme neki autori ugrađivali cijele pjesme drugih autora, a vrlo često i cjelokupno književno-povijesno iskustvo žanra.“²³

Hasan Bošnjak je pisao pjesme i u žanru *tahmīsa*, *tašfīra* i *tasbī'a*. Ti žanrovi se razlikuju po broju stihova metateksta i prototeksta. U tim pjesmama autor često ugrađuje pjesme arapskih klasičnih pjesnika, poput al-Mutannabija, Ibn

19 Abū 'Alī al-Ḥasan ibn Rašiq, poznat po imenu al-Qayrawanī, po gradu Kajrevanu, odakle vodi porijeklo, veliki arapski književni kritičar i stilističar, autor brojnih djela iz ovih oblasti.

20 Abū 'Alī al-Ḥasan ibn Rašiq, *al-'Umda fī maḥāsin al-ši'r va ādābih*, str. 279. Djelo možete naći na linku: <https://www.kutub-pdf.net/downloading/uMIjK.html>

21 DHB, str.104.

22 Zdenko Lešić, *Teorija književnosti*. Beograd: Službeni glasnik, 2010., str. 33.

23 Esad Duraković, „Tradicionalizam ili dinamičnost tradicije: Žanr tahmis u orijentalno-islamskoj književnosti“, *Pismo - Časopis za jezik i književnost*, Sarajevo, 09/2011., str. 169.

Zaydūna,²⁴ Bahā' al-dīna al-Miṣrija,²⁵ 'Umara ibn Fārīda,²⁶ ali i pjesme njegovih suvremenika, poput Muḥammada Amīna.

U jednom od tahmisa, kojeg navodimo kao ilustraciju, autor ugrađuje kratku pjesmu klasičnog arapskog pjesnika al-Mutannabīja:²⁷

من سح سحب جفون المندف الزمن أبلى الهوى أسفا يوم النوى بدني	حيا الحياز من الاحباب من زمن فالبين من بينهم مذ قاد لي بدني وَفَرَّقَ الْهَجْرُ بَيْنَ الْجَفْنِ وَالْوَسْنِ والعين من بعدهم قد كحلت بقدا
والقلب بعدهم مسي حليف اذا رُوحٌ تَرَدَّدَ فِي مِثْلِ الْخِلَالِ إِذَا	وإني صرت من فرط السقام كذا أطارت الریح عنه الثوب لم بين قد زاد لي الوجد يا من زانه الكحل
فارحم فديتك ان الصبر مرتجل كفى بجسمي نحولا أنني رجل	هل فوق هذا تروم الجسم ينتحل لولا مخاطبتي إياك لم ترني ²⁸

*Hej, ti, što si od voljenih udaljen
Očiju izmorenih od nesanice rastanka
Rastanak međ' njima tijelo moje razara
Tuga, tog dana rastanka, moje je tijelo ophrva
A rastanak san na oku rastjera
Nakon njih, oči su bolom uplakane
Nakon njih srce je postalo očima saveznik
I zato teško bolestan sam postao
A duša moja se koleba kao čačkalica
Kada vjetar raširi odjeću, ali ga ne otkrije
Meni se boli uvećali, ti koji su surmom ukrašen
Smiluj se, život bih dao za tebe, jer strpljenja posustaje
Da li ima iznad toga čežnja iscrpila tijelo
Dovoljna mi je iscrpljenost tijela, jer ja sam čovjek
Da vam se nisam obratio, ne biste me ni vidjeli.*

Ova pjesma se sastoji od, uslovno rečeno, tri strofe, u koje je pjesnik ugradio al-Mutannabījevu fragmentalnu pjesmu (maqtū')²⁹ od tri stiha. U prvoj

24 Vidi: DHB, str. 209

25 Vidi: DHB, str. 208, 207.

26 Vidi: DHB, str. 82.

27 Vidi: Šarḥ Dīwān al-Mutanabbī, Bayrūt, 2002-1422., str. 2/1194.

28 DHB, str. 217.

29 „Maqtū'a je kraća pjesnička forma, po temama dosta bliska ditirambu, koja ima do sedam stihova s jedinstvenim metrom i rimom. To je jednotematska pjesma koja se održala tokom cijele historije arapske poezije i služila za stvaranje kraćih pjesničkih djela koja izražavaju jednu sliku, jedno osjećanje, jednu ideju, jednu temu. Na taj način

Al-Zulali je ugradio al-Manāstirījeve pjesme, a nakon toga je Bošnjak napisao pjesmu i ugradio u nju stihove dva spomenuta pjesnika:

وشخصهم ما زال للطرف بائنا	رعى الله من عنهم غدا الجسم بائنا
وما انس من اشياء لا انس شادنا	وقد دام لي التذكار فيهم مخادنا
	نفورا ولكن في فؤاد مراتعه ³³

*Allah nek čuva one koji su od nas otišli
I oni su otišli ali u našim očima postoje
U meni su sjećanja o njima sačuvana
Ništa nisam zaboravio, nisam zaboravio gazelu
Sve je otišlo, ali, moje srce je čuva.*

Prva tri polustiha su Bošnjakova, četvrti polustih el-Manastirijev i peti ez-Zulalijev. Nekada je pjesnik koristio istu pjesmu drugog pjesnika i u tahmisu i u taštiru.³⁴

U Divanu se nalazi i jedna pjesma jednakih oblika (al-qasīda al-muwāzana). U ovoj kasidi se polustihovi završavaju istom rimom i podudaraju u obliku:

فمن به قد لازم الباب ولج	بشرى لعبد لظ بالدعا ولج
وانشرح الصدر بما له انتهج ³⁵	وعينه قرت ووجهه ابتهج

*Blago čovjeku što u molitvama navaljuje i glas podiže
Jer onaj ko pred vratima kuca, takav i uđe
Njegove oči su radosne, a lice blistavo
Grudi prostrane zbog onoga što su dobile.*

Pjesma sadrži trinaest potpunih stihova i završava se četrnaestim u polustihu. Svaki polustih se završava istom rimom i oblici riječi na kraju polustihova se podudaraju. Ova pjesma se upravlja po zakonima versifikacije i posjeduje metre i rime, te je ispevana u metru al-sarī‘. O metričkoj konfiguraciji jednakosti oblika M. Mujić ističe: „Da li se termin al-wazn (oblik riječi, op.aut.) treba shvatiti kao morfološki oblik ili metrička konfiguracija ovisi o tome da li se riječ završava rimom ili ne. Kada se radi o riječi koja sadrži rimu, onda termin al-wazn označava metričku konfiguraciju koja se upravlja po zakonima versifikacije...“³⁶

Mu‘amiyāt, koje, također, postoje u Divanu u etimološkom smislu označavaju nejasan, zagonetan, tajanstven govor, odnosno zagonetku. U arapskoj književnoj kritici brojni su ekvivalenti terminu mu‘amiyyāt, kao što su al-luğaz (zagonetka), al-ramaz (simbol), al-ta‘wīl (tumačenje), al-išāra (signal) i sl. ‘Abd al-Qādir al-Bağdādī (umro 1093/1682) ističe da je osnova

33 DHB, str. 210.

34 Vidi: DHB, str. 233

35 DHB, str. 20.

36 Munir Mujić, *Tropi i figure u arapskoj stilistici*. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu, 2011., str. 205.

ovog termina al-‘amā i označava „nemogućnost spoznaje očima onoga što je razumljivo, odnosno, pod ovim terminom smatra se sve ono što se ne vidi eksplicitno.“³⁷ Zagonetka je prikriven način izražavanja nekog imena, pojma ili misli. U Divanu se nalazi 19 pjesama-zagonetki. Većina pjesama je ispjevana bez nekog povoda, a u jednoj pjesmi pjesnik je odgovorio na zagonetku već spomenutog pjesnika al-Zulalija. Kao ilustraciju navodimo dva stiha u zagonetki (mu‘amiyyāt) posvećenoj nepoznatoj ženi:

لا لا تفوه بحبها
لم يدّر من في قلبها³⁸

لي مهجة في حبها
فالجسم ظاهره غدا

*Ljubav prema njoj srce mi je nastanila
Ne, ne, jezik ne može takvu ljubav izustiti.
A tijelo, ta, njegova forma, je otišla
I nije znalo šta je u srcu skriva.*

Nije poznato kada je počela upotreba slova, odnosno njihove brojčane vrijednosti u arapskoj poeziji. Mnogi od istraživača smatraju da su se tarihi počeli pisati u periodu Memeluka, a neki od istraživača, kako ističe al-Rāfi‘ī „vežu ih za prijeislamsku poeziju, ali, to nije tačno.“³⁹ On ističe da prvi tāriḥ datira iz 1419/822., a prva upotreba brojčane vrijednosti u arapskoj poeziji datira od 12/6. stoljeća, kada se spominje broj 32, što je bio redni broj abasidskog halife.⁴⁰

U Divanu Hasana Bošnjaka nalazi se više desetina (70 pjesama) tāriḥa, ili ta’riḥa. Bošnjakovi tarihi nastaju mnogim povodima; pri rođenju, smrti, imenovanju značajnih osoba, izgradnji ili adaptaciji džamija, turbeta i kuća istaknutih medinskih porodica, muslimanskih blagdana i svečanosti, dolasku nekih prijatelja i uglednika na hadž i sl.

U tarihim Hasana Bošnjaka preovladavaju kratke pjesme od dva do deset stihova, ali ima tariha i u većim kasidama, gdje se u posljednjem stihu spominje datum i, često ime kome je posvećena kasida, o čemu smo već govorili.

Istraživač islamsko-orijentalne kulture i orijentalnih rukopisa i dokumenta u BiH Haso Popara je preveo, obradio i objavio u Preporodu jedan tarih o izgradnji turbeta Poslanikovog oca Abdullaha:

وذلك جامع للحسن عامر
له كما السلطان محمود أمر

ألا هالك تاريخًا لعام عمارة
بني قبر عبد الله أجمل والد
سنة 1246هـ⁴¹

37 Muṣṭafā Sādiq al-Rāfi‘ī, *Tārīḥ ādāb ‘Arab*, Bayrūt: Dār al-kitāb al-‘arabī, 2005, str. 2/270.

38 DHB, str. 18.

39 al-Rāfi‘ī, *Tārīḥ ādāb ‘Arab*, str. 2/250.

40 Ibid..

41 DHB, str. 75.

Evo tariha godine gradnje,

Što odražava dobrotu graditelja

Koji je Abdullahu, najljepšem ocu, kabur podigao

Kako je sultan Mahmud zapovjedio.

Godina 1246/1830.⁴²

Izgradnja turbeta, o čemu je Hasan Bošnjak ispjevao tarih je završena 1830. godine u vrijeme sultana Mahmuda II (1808-1839). Turbe se nalazilo u ulici *Tivāl* (Zukāk al-Tivāl) na zapadnoj strani Poslanikove džamije. Njegova lokacija ubilježena je na starim mapama Medine skraja 19. i početka 20. stoljeća. Turbe je porušeno 1976. godine.⁴³

Pored ovih, najčešćih, žanrova u Divanu postoje i drugi, manje zastupljeni, kao što su mušağğar,⁴⁴ taṭrīz⁴⁵ i al-ḥātim.⁴⁶

Pjesnik u jednoj pjesmi odstupa od književnog jezika, te je ispjevao na neknjiževnom jeziku:

المسعد اللي تمشا ولاشاف وادى الشروم ولاصنافر وتيران⁴⁷

Sretan je onaj koji hoda a ne vidi

Dolinu Šarum, niti Sanafir i Tiran.

Ova pjesma sadrži pet stihova ispjevanih na neknjiževnom jeziku, ilustracije radi naveli smo jedan stih, koji svjedoči odstupanja od književnog arapskog jezika.

Islamska tradicija u pjesmama

U radu Babovičke i Bajrića, koji tretira islamsku tradiciju u osam kasida Hasana Bošnjaka se ističe da „u književnoj tradiciji u Osmanskom carstvu bili su vrlo frekventni i zanimljivi religijski sadržaji, a teme koje su ulazile u ovaj korpus bile su: spjevovi o Bogu (pjevanje o Božijim lijepim imenima, Božijem Jedinstvu); spjevovi o poslaniku Muhammedu, a.s., (mevludi, miradžije, imena poslanika Muhammeda, opisi njegova fizičkog izgleda, spjevovi o mudžizama); spjevovi o Božijim poslanicima; spjevovi o četverici halifa (Ebu Bekr, Omer, Osman, Ali); spjevovi o pobožnim ljudima i bogougodnicima; poetizirani mitovi o životu h. Alija; spjevovi sa tesavvufskim i

42 Prijevod tariha je uradio Haso Popara, vidi: „Tragom tariha Hasana Bošnjaka povodom podizanja turbeta ocu Allahova Poslanika u Medini 1246/1830. godine”, *Preporod*, br. 3/1109. od 1. februara 2018., str. 42-43.

43 Ibid.

44 DHB, str. 214. Za pojašnjenje ovih formi vidi: al-Rāfi‘ī, *Tārīḥ ādāb ‘Arab*.

45 Ibid.

46 DHB, str. 231.

47 DHB, str. 214.

moralno-didaktičkim sadržajem.⁴⁸ U tom radu tretirane su kaside o Poslaniku, Ebu Bekru, Aliji, Hamzi i Abbasu. U korpusu kasida s tematikom islamsko-orijentalne tradicije nalaze se i druge kaside: kaside o Bogu, zatim o ramazanu, hatmi Kur'ana, Bajramima, Mevludu, blagoslovu na Poslanika, najznačajnijim događajima iz Poslanikova života, hadisima iz sahih zbirki hadisa. Uz kaside, kao što su kaside o ramazanu, Bajramima i slično, spominje se i tarih, ali i pjeva o običajima u to vrijeme, te preko tih kasida možemo uraditi retrospektivu kulturne historije Medine, a posebno Poslanikove džamije, u prvoj polovini 19. stoljeća.

U islamskoj tradiciji, još od vremena Poslanika, a.s., veoma važan vjerski običaj bila je hatma Kur'ana u mjesecu ramazanu. Ta tradicija se veže za Poslanika, jer na osnovu hadisa znamo da je Poslanik učio cijeli Kur'an u toku svakog ramazana pred melekom Džibrilom. U osmanskoj tradiciji, nakon hatme, na kraju ramazana učene su dove. Pjesnik u nekoliko kasida govori o hatmi Kur'ana. Te hatme su učene u Poslanikovoj džamiji, u Rawdi, koju je Poslanik prozvao *džennetskom baščom*. U prvom stihu kaside autor kaže:

والفضل يعظم مع جزيل ثوابه⁴⁹ الله يرحم عند ختم كتابه
Allah daje milost kad se završi učenje Njegove Knjige
I povećava neizmjereno dobro sa veličanstvenom nagradom.

Kroz kasidu autor spominje mjesto gdje je učio i završio hatmu, „između njegovog časnog minbera i njegovog kabura“:

اعظم بختم تم عند حبيبته المصطفى المختار من احبابه
 ما بين منبره الشريف وقبره بمقامه المعروف من محرابه⁵⁰
Uzdizem se hatmom koja je proučena kod Miljenika
Mustafe, međ' voljenim Odabranikom
Izmeđ' časnog minbera i mezara njegova
Na mjestu znanom, iz mihraba Poslanika.

Pjesnik je uključio dio hadisa: مَا بَيْنَ مَنْبَرِي وَبَيْتِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ u stih 12. U brojnim hadiskim djelima spominje se da je Poslanik rekao: “Prostor između moje minbere i kuće jedna je od džennetskih bašči.” Taj dio džamije u islamskoj tradiciji plijenio je interesovanje islamskih učenjaka, ali i pjesnika još od vremena Poslanika. Ḥassān ibn Tābit je u jednoj kasidi ispjevao:

U Tajbi je ostala slika Resula i njegov dom
dok su druge slike iščezle, on je nurom obasjan.

48 Dželila Babović i Berin Bajrić, „Poetizacija islamske tradicije u kasidama Hasana Bošnjaka“, str. 164.

49 DHB, str. 5

50 Ibid.

*Iz harema nisu nestali njegovi tragovi
minber na koji se Upućivač uspinjao i dalje je postojan.*

Jasni su tragovi, ostali su znaci

I kutak njegov, gdje je klanjao i na sedždu padao.⁵¹

I u drugim kasidama koje govore o učenju Kur'ana u Poslanikovoј džamiji pjesnik spominje Rawdu.

U religijsko-tradicionalne motive u Divanu se ubrajaju i Allahova *lijepa imena* (al-asmā al-ḥusnā). Allahova lijepa imena bila su inspiracija islamskim učenicima, koji su o njima pisali i komentarisali ih. Allahova lijepa imena su bila i inspiracija umjetnicima, kaligrafi su ispisivali Allahova imena na zidovima džamija, a pjesnici pjevali i recitali kaside o njima. Ova imena se najčešće spominju u kasidama koje je autor ispjevao u formi molitve (al-du'ā'). U jednoj od kasida pjesnik kaže:

يا رب يا موجود يا ذا الجود يا من جل ربا عن وجود مشابه

O Gospodaru, o Postojeći, Vlasniče plemenitosti,

O, Gospodaru Uzvišeni, što ne sličiš nikome.⁵²

Najznačajniji izvor, nakon Kur'ana je Hadis (al-Sunna), Poslanikove riječi, postupci i ono što je Poslanik prešutno odobrio. Još od vremena Poslanika, a.s., počelo je zapisivanje al-Sunne, a u 2. stoljeću po Hidžri počinje intenzivan rad na sakupljanju (al-tadwīn) Poslanikovih hadisa iz pisanih i usmenih izvora. To je vrijeme procvata hadiskih nauka i u prvoj polovini 3. stoljeća živjeli su i djelovali najveći hadiski stručnjaci. Napisano je na stotine djela, a među njima su najpoznatije dvije hadiske zbirke, koje se nazivaju šaḥīḥima, a njihovi autori su Abū 'Abd Allāh Muḥammad ibn Ismā'īl al-Buḥārī (194/810-256/870) i Abū al-Ḥusayn Muslim ibn al-Ḥaǧǧāǧ ibn Muslim al-Qušayrī al-Naysābūrī (-- - 261/875).⁵³ Ova djela su stoljećima učena, čitana i komentarisana u džamijama, u kružocima, a tako je bilo i u vrijeme Hasana Bošnjaka. U Poslanikovoј džamiji tadašnji medinski kadija Ahmed Arif Hikmet je čitao ova dva djela, a Bošnjak ispjevao kaside uz tarih završetka čitanja. U tri pjesme govori o Muslimovom Sahihu, a u jednoj o Buharijinom.⁵⁴ Bošnjak je pohvalio autore ovih djela, kao i kadiju koji je čitao ova djela, istaknuo značaj Hadisa, te napisao tarihe.

خير كتاب من قديم حديثه تبدا صحيحا كل ما فيه مکتب
بدا معربا عن كل معنى بديعه يروق بلفظ صح عن افصح العرب

51 Prijevod ovih stihova uradio je autor ovog rada, vidi: „Poezija Hassāna bin Tābita kao izvor proučavanja Poslanikovog životopisa“, *Cultura Balkanica*, Novi Pazar, 1/2017., str. 148.

52 DHB, str. 3.

53 Za više informacija vidi: Šefik Kurdić, *Velikani hadiskih znanosti*, Zenica: Islamska pedagoška akademija, 2003.

54 Vidi: DHB, str. 5, 105, 163, 178

عن الصادق المصدوق من ليس عن هوى بفوه ولكن وحيدب اجل رب⁵⁵

I najboljoj knjizi što o hadisu govori

Pokazuje zapisano u njoj, vjerodostojnim

Sve najljepše poruke obznanjuje

Ukrasio je najboljim riječima najrječitijeg Arapa

Riječima iskrenog i istini potvrđenog, što po hiru

usta ne otvara, već je to od Gospodara Objava.

Pjesnik ističe da su hadisi „najbolje riječi“, opisujući Poslanika kao „al-ṣādiq al-maṣdūq“, naziv koji je poznat u islamskoj tradiciji. Također, pjesnik „pozajmljuje“ (al-iqtibās) ajet iz sure al-Nağm: *On ne govori po hiru svome - to je samo Objava koja mu se obznanjuje*.⁵⁶

Govoreći o Muslimovom Sahihu još kaže:

له من سلوك الفوز سلسلة ذهب⁵⁷

هو العروة الوثقى ومستنسك به

On je čvrsto uže, za njega se drži

To je pravac uspjeha, uže od zlata.

Na kraju pjesme, pjesnik kaže:

بدار لظه احمد القوم في رجب

علي احمد الآداب كمل مسلما

سنة 1239⁵⁸

Na najljepši način je završio Muslima ljudima

U redžebu, u domu Tahe Ahmeda.

Godine 1239/ 1234.

Bošnjak je u svom Divanu pridavao veliki značaj Poslanikovoju porodici (āl al-bayt, ahl al-bayt). Autor je ispjevao pohvalnice nekim članovima Poslanikove porodice; Aliji, Abbasu i Hamzi, ali je ispjevao i tri pjesme općenito o Poslanikovoju porodici. U jednoj od njih autor započinje:

ومدحهم خير ما يزهوا به ورق

وعلا على الكل آل المصطفى ورقوا

كأنهم وفق كل المشتتهى خلقوا

جلوا عن الوصف في خلق وخلق

وفرقة الحق تلغي عندها الفرق

قوم هم الناس اما غيرهم فكللا

منها رجوم بها الضلال تحترق⁵⁹

اقطاب حرب ومحراب نجوم هدى

Uzdigla se i ispela porodica Mustafina

A pohvalom njima ponosi se i ovaj papir

Ne pokušavajte, nećete uspjjeti opisati moral i ljepotu

kao da su stvoreni svojstvima za koje svaki čovjek za se žudi

oni su ljudi koji nadilaze sve druge narode

oni su skupina istine, a druge skupine pred istinom padaju

55 DHB, str. 7.

56 Kur'an, 53/3-4.

57 DHB, str. 7.

58 DHB, str. 7.

59 DHB, str. 112.

*ovi su prvaci i na mejdanu i u mihrabu, zvijezde upute,
ko strjelice vatrene zabludu ognjem sprže.*

Nakon uvodnog dijela kasida sadrži pohvale članova Poslanikove porodice:

<p>باب عليّ اليه ترجع الطرق سبعين وسقا لسارت منه تتسق لديه جدّ قبل الحلم يستيق ان النبوة بالمفتاح تتغلق⁶⁰</p>	<p>انعم بابلج دار العلم وهو له لو شاء يوسق في تفسير فاتحة صنو الحبيب ونجل العم اول من ومثل هارون من موسى اليه سوى</p>
--	---

*Blažena je kuća znanja, kojoj je
Alija kapija i kojoj svi putevi vode
Ako je htio, mogao je tumačenje Fatihe
na sedamdeset deva knjiga bi natovarito
Zet Miljenika, amidže njegovog sin
Čak i prije mladosti mudrost je prigrabio.*

*Kao što je Harun bio Musau
Jedino što su vrata poslanstva zatvorena.*

U ovom dijelu kaside autor izražava pohvale Aliji, Poslanikovom amidžiću i zetu i, uglavnom, koristi epitete poznate u islamskoj tradiciji. U prvom navedenom stihu spominje predanje, koje neki autori pripisuju Poslaniku, a.s., u kojem stoji: „Ja sam grad znanja, a Alija je kapija.“ U drugom stihu autor koristi izreku Alije: „Ako sam htio mogao sam natovariti sedamdeset deva knjiga napisanih o tumačenju sure al-Fatihe.“⁶¹ U četvrtom stihu, također, preuzima Poslanikov hadis: „*Zar nećeš biti zadovoljan da spram mene budeš na stepenu na kojem je Harun bio Musau?! Jedino, što poslije mene nema vjerovjesnika.*“⁶²

Analizom pjesama u Divanu vidljiv je i snažan utjecaj sufizma na pjesnika. To je vidljivo u brojnim didaktičko-moralnim stihovima, kao i idejama oko kojih pjesnik komunicira sa brojnim, ranije spomenutim, istaknutim sufijskim pjesnicima kroz tahmise. Pored toga, pjesnik koristi citate iz djela *Fan al-manṭiq* Abū Ḥāmida al-Ġazālīja.⁶³

Pjesnik tretira brojne druge teme iz orijentalno-islamske tradicije. Na stranicama ovog rada smo spominjali kasidu o rođenju Allahovog Poslanika, zatim naš pjesnik pjeva o postu i dolasku ramazana,⁶⁴ o Bajramima,⁶⁵ o hadžu, o dovama itd.

60 DHB, str. 112.

61 Ovu predaju spomenuo je al-Manāwī u djelu *Fayḍ al-qadr šarḥ al-ġāmī‘ al-šaḡīr*, 1/52.

62 *Muslimova zbirka hadisa sa komentarom*, Zenica-Novı Pazar, Islamski pedagoški fakultet-Centar za proučavanje orijentalne civilizacije i kulture, str. 7/330.

63 Vidi: DHB, str. 191

64 Vidi: DHB, str. 12.

65 Vidi: DHB, str. 10

Utjecaj društveno-političkih dešavanja u pjesmama

Hasan Bošnjak je živio i djelovao na kraju 18. i u prvoj polovini 19. stoljeća, kada je Osmansko Carstvo proživljavalo turbulentno vrijeme, vrijeme brojnih ustanaka u osmanskim provincijama na Balkanu i u arapskim zemljama. Pokret Muḥammada ibn ‘Abd al-Wahhaba nastao je u Nedždu, istočnoj oblasti Arapskog poluotoka i prihvatio ga je emir Nedžda, Ibn Saud, koji je pokrenuo pobunu protiv Osmanlija. Kasnije, njihovi sljedbenici su preuzeli upravu nad muslimanskim časnim gradovima, Mekkom i Medinom (od 1804. do 1812. godine). Vojska Muḥammada ‘Alija, namjesnika Egipta, je uspjela u sedmogodišnjem ratu (1811-1818) pobijediti vojsku emira Sauda. Egipatsku vojsku je predvodio sin Muhammeda Alija, Ahmed Tusun-paša (umro 1816.). S obzirom na to da je „književnost subjektivno stanje objektivne realnosti“, Hasan Bošnjak u svojoj poetskoj tradiciji govori i o upadu Ibn Saudovih odreda, opasnostima za Osmanski hilafet i hvali Ahmed Tusun-pašu navodeći tarih o osvajanju Medine 1227/1812.

بقاء اليه والتمكين	كل من كان مسلما فهو يدعو
بحساب التاريخ اي ضمير	منشدا من يراه بيت سرور
ن ولي طيبة بفتح ميين ⁶⁶	الوزير العزيز احمد طوسو

A svaki musliman traži

Od Boga ostanak i snagu

Gledajući i pjevajući radost doma

Po datumu gdje je jamac

Veličanstveni vezir Ahmed Tusun

preuzeo vlast nad Tajbom veličanstvenom pobjedom.

U kasidama isticao je i pjevao i o drugim vojskovođama i oficirima iz ovog rata, hvaleći vojne uspjehe Osmanlija u Hidžazu.

Bošnjak je brojne panegirike posvetio uglednicima njegovog vremena; šejhu-l-islam, kadijama, rukovoditeljima harema (dār al-sa‘āda) i slično.

U nekoliko pjesama Bošnjak govori o Ahmedu Arifu Hikmetu, (1786-1859) osmanskom šejhu-l-islam, muderrisu, pjesniku i kadiji. Imenovan je kadijom u Medini 1239/1823. o čemu je i Hasan Bošnjak ispjevao nekoliko kasida. Dok je obnašao funkciju kadije u Medini, u dijelu Poslanikove džamije koji se nalazi na strani Kible sagradio je jednu biblioteku. Ovoj biblioteci je iz svoje kolekcije donirao oko 5.000 knjiga.⁶⁷ U nekoliko kasida govorio je o njemu i njegovim aktivnostima u Poslanikovoj džamiji. U ovom radu već smo

66 DHB, str. 183.

67 Grupa autora, „Arif Hikmet Beyefendi“, *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999., str. 1/250.

spomenuli da je iščitavao hadiska djela u Poslanikovoj džamiji, a pored toga čitao je i analizirao i djela iz arapske gramatike i Poslanikovog životopisa.⁶⁸

Pjesnik je posvetio jednu od kasida Hikmetovom dolasku u Medinu, te pjeva:

سر مرعاه كل باد وعاكف
ريح اللطف وشيها باللطائف

اي غيث سفاك يا دار واكف
اي غيث اسدى مطارف من

Kakva te kiša napojila, dome pljuskom napojeni

I usrećila pašnjake po pustinji i gradu

Kakva je to kiša napojila ogrtač

Od vjetra dobrote, suptilnošću okitila.

U posljednjim stihovima Hasan Bošnjak ističe i ime Ahmeda Arifa, a u tarihi je spomenuo godinu njegovog imenovanja:

حاز ما لم يجزه جمع الخلائف
زار رمس الرسول احمد عارف⁶⁹

وبما جل من زيارة طه
صدح اليمن قاتلا ارخوه

I kako će se uzdići zbog posjete Tahi

Dobit će ono što sva stvorenja nisu dobila

Povika Jemen, kazujući: Pustite ga

Kabur Resulov posjeti Ahmed Arif.

Pjesme Hasana Bošnjaka tretiraju i spominju veliki broj vlastitih imena, ličnosti, događaja i historijskih činjenica, te njegove pjesme čine vrijedan prilog i izvor historije i kulturne historije u prvoj polovini 19. stoljeća. Kroz pjesme, a naročito tarihe, upoznajemo se sa istaknutim ličnostima; kadijama, muftijama, namjesnicima i službenicima. U njima se nalaze bitni podaci o rođenju, smrti, imenovanjima i putovanjima. Zadatak u narednom periodu trebao bi biti identifikovati ličnosti o kojima pjesnik govori, te analizirati njihovo porijeklo, život i djelovanje. Pored ličnosti, pjesnik govori i o kulturno-historijskim i vjerskim objektima, njihovoj izgradnji i restauraciji. Imajući u vidu da veliki broj objekata o kojima pjesnik govori danas ne postoji, informacije u Divanu dobijaju, pored estetskog, i kulturno-historijski i religijski značaj.

Zaključak

Divan Hasana Bošnjaka predstavlja izvor i vrijedni prilog za bošnjačku, ali i muslimansku, orijentalno-islamsku baštinu. Pjesme Hasana Bošnjaka su svojevrsan spomenik kulture i umjetnosti sa aspekta estetike, kulturne historije, religije i islamske tradicije. Pjesnik kroz svoje kaside vjerno traga za

68 DHB, str. 107.

69 DHB, str. 104.

književnom tradicijom klasičnih pjesnika, a, ujedno, otvoren je i pred novim formama i žanrovima.

Pored estetskog aspekta njegovih pjesama, veoma su bitni religijski kao i aspekti islamske tradicije. U korpusu religijske poezije u Divanu ističu se pjesme o Bogu, pjesme o Poslaniku i njegovoj porodici, pjesme o ashabima, kao i pjesme o muslimanskim blagdanima, Kur'anu i Hadisu i životopisu Poslanika, a.s.

Veliki značaj u ovom Divanu imaju tarihi, njih oko 70, koji oslikavaju društveno-političke i kulturne okolnosti u kojima je pjesnik živio i djelovao.

Cjelokupan Divan, sa svim svojim estetskim, kulturno-historijskim, religijskim i tradicionalnim osobenostima predstavlja veoma važan prilog za proučavanje bošnjačke književnosti na arapskom jeziku, ali i za proučavanje historije i književne i kulturne baštine.

Literary, Cultural and Historical Properties of Diwān by Ḥasan al-Būsawī

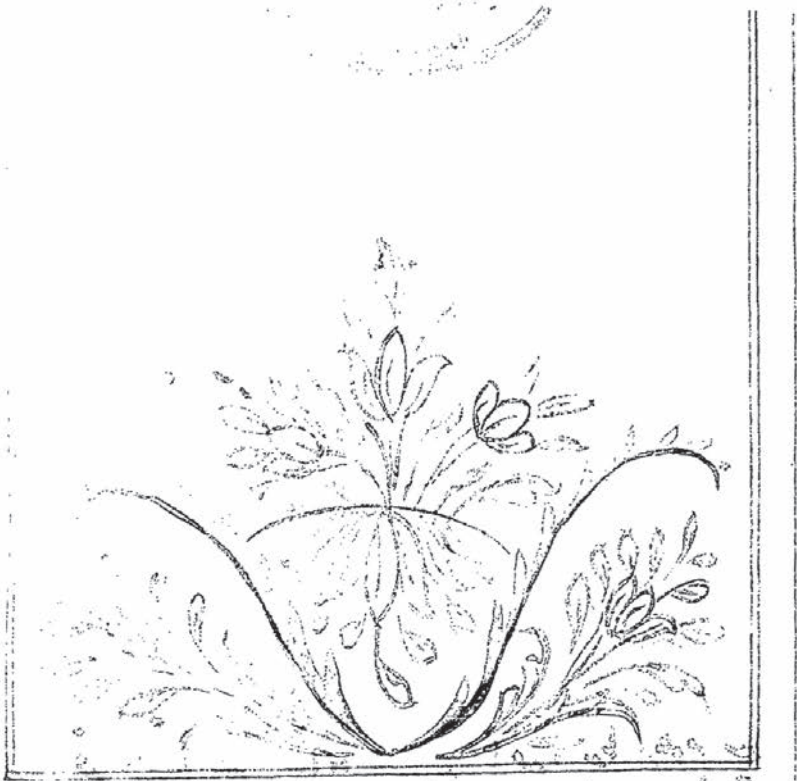
Abstract

Ḥasan ibn Muṣṭafā al-Būsawī al-Madanī, Hasan Bosnevi is a fruitful poet from the end of 18th and first half of 19th century. More than three hundred songs found in Divan make him one of the most prolific and perhaps the most prolific Bosnian poet in Arabic language.

Hasan Bosnevi treated many topics, poetic forms and genres in his Divan. In addition to artistic sensibility, Hasan Bosnevi's songs represent a real treasure of history and culture, especially that of Medina, but also of the entire Hijaz.

The purpose of this paper is to present the Divan by a Bosnian who has not been so well known in Bosnia and Herzegovina, and to shed light on the author and his literary opus in Arabic language.

Key words: Oriental-Islamic literature, Arabic literature, Divan, Islamic tradition, history of Medina.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم
قائمة العلماء الأديب • البليغ الماهر اللبيب •
أحمد الزمان المرحوم مولانا حسن أفندي بن المرحوم مصطفى أفندي
الشهير بالبوسنوي المدني • روح الله تعار وجهه ونور ضريحه •

هدية

<p>تفرطس مرماه بلارن اقواس وبالكل اني جاهل لست بالناس فغاية رجواه الوصول الى الياس</p>	<p>بأوتاره الوثقى مصيبات اسرم اتيت ببعض من صفات كماله ومن رام يرجو المستحيل حصوله</p>
<p>وجهه انه</p>	<p>وقال</p>
<p>ومحبوب اخلاق يعاظ بها الشان وفي نين سهاه بحق مر يشان لديه وبالند كاران غبت تغشان ومنه خوف حيث هاسرت تغشان لباتت بجوف جائع البطن عطشان لما في العدا اقصاها عنه عشان لديه باو في العيش خيرا بعيشان فما جمع اروام وترك وجبشان فما لجد مع ملك له تم نقشان ففي سوق خسران كوالد غبشان ففي الدين والدياله طاب نيشان</p>	<p>ملك جليل القدر والجاه والشان برفق وباس قام في الناس حكمه بمراه تغشاني لطائف بمره ملك اسود الغاب تخشني انتقامه وعن قوتها والمالو شاء معها ولو طلب النسر بن سمر اهتمامه ملك بظل الامن باد وحاضر ملك حوى التشرىف من الهاشم از اتم نقش للملوك بملكهم ومن سادة من مال عن رشدهم هم القوم من يحيى بطيب وراهم</p>
<p>وكان الفراغ من كتابة هذا الديوان يوم الأحد الرابع والعشرين من شهر جمادى الأولى سنة ثلاثمائة بعد الألف بقلم الفقير الى مولاه الغني جعفر بن السيد بن ابن الحرم السيد يحيى هاشم الحسيني غفر الله له ولو الله به واستاينج وجميع المسلمين امين</p>	